

بررسی ملاک‌های دوستی و دوست‌یابی افراد سندرم داون ۲۴-۱۴ سال و مقایسه آن با سایر گروه‌های عقب‌مانده ذهنی آموزش‌پذیر

محمد حداد کاشانی^۱، دکتر عزت‌الله نادری^۲، دکتر مریم سیف‌نراقی^۳، زهرا دورودیان^۴

تاریخ وصول: ۱۳۹۱/۲/۲ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۸/۵

چکیده

هدف: این پژوهش با هدف بررسی ملاک‌های دوستی و دوست‌یابی افراد سندرم داون ۱۴ تا ۲۴ سال و مقایسه آن با سایر گروه‌های عقب‌مانده ذهنی آموزش‌پذیر مرکز توانبخشی ولی عصر تهران سال ۸۸-۸۹ صورت گرفت. **روش:** روش این پژوهش زمینه‌ای است. **جامعه آماری:** جامعه پژوهش کلیه افراد سندرم داون و عقب‌مانده ذهنی آموزش‌پذیر ۱۴ تا ۲۴ سال مرکز ولی عصر در سال تحصیلی ۸۸-۸۹ می‌باشد. **نمونه آماری، حجم آن و چگونگی گزینش آن:** محقق ابتدا با مراجعه به مرکز ولی عصر تهران ۲۵ نفر گروه سندرم داون و ۲۵ نفر عقب‌مانده ذهنی آموزش‌پذیر را با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب کرد و آنان را به لحاظ ویژگی‌هایی مانند سن، جنسیت، طبقه اجتماعی-اقتصادی با یکدیگر هم‌تا نمود. **روش جمع‌آوری داده‌ها و ابزارهای آن:** آزمون محقق ساخته ۲۸ سؤالی که چهار زمینه مانند گذراندن اوقات فراغت، تعاون، ویژگی‌های مثبت ارتباطی و ویژگی‌های منفی ارتباطی را می‌سنجد، اجرا کرده و به بررسی و مقایسه این دو گروه پرداخته است. **روش آماری:** تحلیل آماری با استفاده از آزمون t مستقل انجام شد. **نتایج:** نتایج نشان داد که با ۹۵ درصد اطمینان این دو گروه در ویژگی‌های گذراندن اوقات فراغت با یکدیگر، تعاون و ویژگی‌های منفی ارتباطی تفاوت معناداری ندارند ولی با ۹۵ درصد اطمینان در ویژگی‌های مثبت ارتباطی و ملاک‌های دوستی و دوست‌یابی تفاوت معناداری دارند. به سخن دیگر در این زمینه‌ها افراد سندرم داون در مقایسه با سایر گروه‌های عقب‌مانده ذهنی آموزش‌پذیر بهتر عمل کردند. از آنجایی که در مراکز و مدارس ویژه (کودکان سندرم داون و عقب‌مانده های آموزش‌پذیر) بیشتر به مسائل تحصیلی و آموزشی و شغلی پرداخته می‌شود در حالی که افراد سندرم داون و عقب‌مانده ذهنی آموزش‌پذیر نیاز به مهارت‌های اجتماعی از جمله مهارت‌های دوستی و دوست‌یابی دارند، پیشنهاد می‌شود که در این مراکز علاوه بر بعد تحصیلی به بعد مهارت‌های اجتماعی توجه شود.

واژگان کلیدی: سندرم داون، عقب‌مانده ذهنی آموزش‌پذیر، ملاک‌های دوستی و دوست‌یابی.

۱. کارشناس ارشد روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی hasanpoor420@gmail.com

۲. هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات

۳. هیأت علمی دانشگاه علامه طباطبائی

۴. کارشناس ارشد روانشناسی و آموزش کودکان استثنایی

مقدمه

عقب‌ماندگی ذهنی یا به اصطلاح دیگر نارسایی رشد قوای ذهنی موضوع تازه و جدیدی نیست. بلکه در هر دوره و زمانی افرادی در اجتماع وجود داشته‌اند که از نظر فعالیت‌های ذهنی در حد طبیعی نبوده‌اند. به خصوص از وقتی که بشر زندگی اجتماعی را شروع کرده موضوع کسانی که به عللی قادر نبوده‌اند که خود را با اجتماع هماهنگ سازند، مطرح بوده است.

در راهنمای تشخیصی و آماری ویرایش سوم، عقب‌ماندگی ذهنی، عملکرد هوش کلی زیر حد متوسط قابل ملاحظه، منجر به یا همراه با تخریب همزمان رفتار انطباقی ظاهر شده در دوره رشد و زیر ۱۸ سالگی، تعریف شده، تشخیص بدون ارتباط با وجود اختلال جسمی یا اختلال روانی دیگر گذاشته می‌شود (کاپلان، سادوک، ۱۹۹۳، ترجمه پورافکاری، ۱۳۸۴، ص ۲۴۰)

پنج سطح برای عقب‌ماندگی ذهنی معرفی شده است. عقب‌ماندگی ذهنی خفیف (بهره هوشی ۵۵-۵۰ تا ۷۰) تقریباً معادل عقب‌ماندگی ذهنی آموزش‌پذیر در طبقه بندی متخصصان آموزش و پرورش است. عقب‌ماندگی ذهنی متوسط (بهره هوشی ۴۰-۳۵ تا ۵۵-۵۰) تقریباً معادل عقب‌مانده ذهنی تربیت‌پذیر در طبقه بندی متخصصان آموزش و پرورش است. عقب‌ماندگی ذهنی شدید (بهره هوشی ۲۵-۲۰ تا ۴۰-۳۵) حدود ۳ تا ۴ درصد عقب‌ماندگان ذهنی را تشکیل می‌دهند و تقریباً معادل عقب‌ماندگی ذهنی حمایت‌پذیر است. عقب‌ماندگی ذهنی عمیق (بهره هوشی زیر ۲۵-۲۰)، ۱ تا ۲ درصد عقب‌ماندگان ذهنی را تشکیل می‌دهد و معادل عقب‌ماندگی ذهنی حمایت‌پذیر است. عقب‌ماندگی ذهنی با شدت نامشخص، هنگامی مطرح است که با آزمون‌های میزان شده هوش نمی‌توان هوش فرد را تعیین کرد (سیف نراقی، نادری، ۱۳۸۹، ص ۴۶)

سندرم داون نخستین بار به وسیله پزشک انگلیسی، دان، در سال ۱۸۶۶ بر اساس خصوصیت‌های فیزیکی همراه با عملکرد روانی زیر هنجار توصیف شد، عقب‌ماندگی ذهنی خصوصیت عمده سندرم داون است که اکثر آنان به گروه عقب‌مانده ذهنی متوسط

و شدید متعلق هستند و فقط معدودی از آن‌ها بهره‌هوشی بالاتر از ۵۰ دارند. علت بیماری اختلال و نقص کروموزومی است .

این بیماران یک کروموزوم اضافی از نوع شماره ۲۱ بیشتر دارند و به عبارت دیگر به جای دو عدد کروموزوم شماره ۲۱، ۳ عدد از کروموزوم نامبرده دارند (راجر، یارد، ۲۰۰۷).

بعضی از نشانه‌های فیزیکی و شرایط سلامتی سندرم داون شامل موارد زیر است :

- صورت پهن با چشمان مورب و بینی پهن و گرد
 - انگشت خمیده و خیلی کوتاه و دستهای پهن و خیلی کلفت
 - شکاف‌های پلکی مورب
 - هیپوتونی کلی - رفلکس مورو ضعیف
 - مشکلات قلبی، گوش و بینایی
 - مشکل در اسکلت بندی و نقص در عملکرد تیروئید (پایگاه بهداشت و رشد کودکان، ۲۰۰۷)
- توجه معلمان به راه‌های بهبودی مهارت‌های شناختی و یادگیری در کودکان عقب‌مانده ذهنی، اغلب باعث شده است که آن‌ها از یک مطلب اساسی یعنی عامل دوستی غفلت کنند، خصوصیتی نظیر؛ احساس تعلق، احساس پذیرش و ارزش شخصی، همه اموری هستند که تنها از طریق ایجاد دوستی با دیگران در فرد به وجود می‌آید. دوستی با دیگران در فرد احساس وابستگی و امنیت ایجاد می‌کند و این عامل لازم در روابط انسان‌ها به حساب می‌آید. افراد عقب‌مانده ذهنی، همچون سایر افراد به دوستی با دیگران نیاز دارند. متأسفانه در اغلب اوقات، اطرافیان، آن‌ها را از فرصت‌هایی که منجر به یادگیری مهارت‌های اجتماعی می‌شود، باز می‌دارند. آن‌ها ممکن است ندانند چگونه به دیگران کمک کنند و یا احتمال می‌رود خودپرست بار آیند. اغلب مردم معمولاً از چنگ کودک عقب‌مانده که قصد دارد آن‌ها را ببوسد و یا در آغوش بگیرد، فرار می‌کنند، کودکانی که میزان عقب‌ماندگیشان خفیف است، در بیشتر مواقع از ترس اینکه مبدا مردم آن‌ها را عقب‌مانده بپندارند، از معاشرت با سایر کودکان عقب‌مانده خودداری می‌کنند، در کوششی که آن‌ها برای برقراری ارتباط و تماس‌های دوستانه با دوستان خود برقرار می‌کنند، این کودکان، گاه زیاده‌روی می‌کنند؛ مثلاً

زیاد دوستان خود را صدا می‌زنند، مکالمات تلفنی را بیش از حد طولانی می‌کنند، دائم خواستار توجهند و از همه بدتر آنکه قادر به توقف این کارها نیز نمی‌باشند (کافمن، هالاهان، ۱۹۴۴، ترجمه جوادیان، ۱۳۸۶، ص ۱۳۶)

کودکان سندرم داوون که در حدود ۱۰ درصد عقب‌ماندگی ذهنی را تشکیل می‌دهند، کودکانی آرام و با محبت هستند و قدرت همکاری دارند و غیظ و خشم در آنها نادر است، اکثراً با نشاط هستند و به موسیقی علاقه زیادی نشان می‌دهند (میلانی فر، ۱۳۸۶، ص ۶۱).

میلیون‌ها نفر با عقب‌ماندگی ذهنی در جهان وجود دارند که مشکلات ارتباطی بسیاری در رابطه با اطرافیانشان دارند و علی‌رغم این موضوع آن‌ها دوستانی دارند، اکثریت دوستان افراد با کم‌توانی ذهنی، افراد کم‌توان ذهنی هستند (چسلدین، ۱۹۸۱ به نقل از ویلتز، ۲۰۰۵).

رابطه دوستانه این افراد در جایگاه‌های متنوعی مثل مدرسه، جایگاه‌های تفریحی و در بین خانواده‌هایشان سرچشمه می‌گیرد (ویلتز، ۲۰۰۵) وقتی افراد رابطه دوستانه مثبتی با همسالانشان برقرار می‌کنند بر سازگاری اجتماعی و کیفیت زندگی آن‌ها تأثیر مثبت می‌گذارد. تحقیقات اخیر در باره ۳۶۳۰ فرد با عقب‌ماندگی ذهنی نشان می‌دهد که فقط ۵۱٪

آن‌ها دوستانی دارند (گاردنر، ۲۰۰۵). نداشتن دوستان می‌تواند موجب تأثیرات منفی روانی مثل افزایش میزان تنهایی و افسردگی در آن‌ها شود، به عبارت دیگر داشتن دوستان اندک می‌تواند یک عامل حمایتی در برابر رشد اختلالات روانی در افراد با عقب‌ماندگی ذهنی باشد و علی‌رغم تأثیر بالقوه دوستان بر کیفیت سلامتی روانی و زندگی، اطلاعات کمی در مورد دوست‌یابی در این افراد به علت کمبود تحقیقات تجربی وجود دارد (ویلتز، ۲۰۰۵).

نتایج تحقیقات نشان می‌دهد که کم‌توان ذهنی این کودکان در کسب تجربه‌های دوران کودکی در زمینه مسائل اجتماعی می‌تواند تأثیرات معناداری بر روی توانایی‌های برقراری ارتباط دوستانه با دیگران بگذارد (بومینگر و کساری، ۱۹۸۸).

تحقیقات لو، یادر، وارن، (۲۰۰۲) نشان می‌دهد که مشکلات ارتباطی این کودکان ترکیبی از کمبود اثرات متقابل بین کودک و مراقبش در دوران کودکی است که منجر به تأخیر در رشد اجتماعی این کودکان می‌شود.

بر طبق این مدل یک کودک عقب‌مانده ذهنی که مهارت‌های اجتماعی بیشتری دارد موجب توانمندی وی می‌شود. برای مثال والدین این کودکان گرایش بیشتر و هدفمندتری نسبت به ارتباطات کودکانشان نشان می‌دهند که این امر موجب بهبود سرعت در رشد اجتماعی بیشتر فرزندانشان شده است. این اثر و مبادله متقابل بین کودک و مراقبین سریعاً به رشد طبیعی و بهبود سریع اختلالات و تأخیرات کودک کمک می‌کند و موجب پیشرفت اجتماعی آنها می‌شود.

تحقیقات نشان می‌دهد که ارتباط و دوست‌یابی بین همسالان عقب‌مانده ذهنی با دوست‌یابی افراد با هوش معمولی متفاوت است. هیمن (۲۰۰۰) مطالعه‌ای بر روی دوستیابی ۳۱۰ دانش‌آموز با کم‌توانی ذهنی و ۲۰۵ دانش‌آموز با هوش طبیعی انجام داد، نتایج نشان می‌دهد که دانش‌آموزان با کم‌توانی ذهنی احساس تنهایی بیشتری نسبت به دانش‌آموزان عادی داشتند و از سوی دیگر کودکان عادی در مقایسه با کودکان عقب‌مانده ذهنی از خصوصیت راز داری بیشتری برخوردارند و محبوبیت بیشتری در بین دوستانشان نسبت به عقب‌ماندگان ذهنی دارند. تحقیقات هیمن نشان می‌دهد که عقب‌ماندگان ذهنی به دوستیابی ظاهری و سطحی با اطلاعات حقیقی در مورد زندگی دوستانشان گرایش بیشتری دارند. مورتاگ، زتلین (۱۹۸۸)، در تحقیقی الگوهای دوست‌یابی ۳۲ نوجوان با عقب‌ماندگی ذهنی خفیف و ۳۲ نوجوان با هوش عادی را مطالعه کردند، تحقیقات نشان می‌دهد که شرکت کنندگان با محدودیت‌های هوشی گرایش به دوستیابی کمتری دارند و با دوستانشان بیشتر بازی‌های پیچیده و پر زرد و خورد نسبت به همسالان با هوش طبیعی دارند.

مطالب زیادی درباره‌ی حالت دوستانه‌ای که کودکان سندرم داون در برابر دیگران از خود نشان می‌دهند، گفته شده است و شواهدی وجود دارد که نشان می‌دهد این افراد در مقایسه با تعداد زیادی از عقب‌ماندگان ذهنی به طور کلی دوست داشتنی‌تر هستند (کافمن، هالاهان، ۱۹۴۴، ترجمه‌ی جوادیان، ۱۳۸۶، ص ۱۰۳) با توجه به آن چه بیان شد، پژوهشگر به دنبال بررسی این موضوع است که ملاک‌های دوستی و دوستیابی افراد سندرم داون ۱۴ تا ۲۴ سال کدام است و همچنین در مقایسه با سایر عقب‌ماندگان ذهنی آموزش‌پذیر چگونه است؟

همه افراد با عقب ماندگی ذهنی و یا بدون آن نیازمند داشتن یک رابطه دوستانه هستند، در یک رابطه دوستانه امکان مشارکت در عقاید و تجارب و همچنین صحبت در مورد خود و احساسات پیچیده‌ی فرد و شناخت ضعف‌ها و توانایی‌های افراد به دست می‌آید، مهم‌تر از آن تمرینی برای همکاری و حمایت عاطفی و لذت برای همکاری تجربه می‌شود. افراد با عقب ماندگی ذهنی با ایجاد یک رابطه دوستانه و قرار گرفتن در یک فضای دوستانه فرصتی برای کسب حمایت عاطفی و در صورت لزوم همکاری و بازخورد از دیگران را برای دریافت مهارت‌های اجتماعی به دست می‌آورند و در محیط‌های مختلف مثل مدرسه و محیط کار وجود یک رابطه دوستانه و مصاحبت و همدلی در یک اجتماع به آن‌ها کمک می‌کند تا از تجربیات جدید خود لذت ببرند. روابط دوستانه در بین مردم با و بدون عقب ماندگان ذهنی معمولاً در غنی کردن زندگی هر دو طرف امری ضروری است (لایت فیا، ۱۹۷۷) با توجه به آنکه عقب ماندگان ذهنی آموزش‌پذیر توانایی داشتن یک زندگی خوشایند با دیگران را دارند و حتی در فضای دوستانه، ارجمند و وابسته احساس خوشحالی بسیاری دارند و عدم خوشحالی آن‌ها بستگی به محرومیت و طرد شدن و گیج شدن آن‌ها در جامعه دارد (انجمن سانتیاگو، ۲۰۰۸) و افراد با سندرم داون از توانایی ارتباط برقرار کردن بیشتری به خصوص با همسایگان و دوستان برخوردارند و اهمیت روابط دوستانه در بین این کودکان نیز مطرح است (کافمن، هالاهان، ۱۹۴۴، ترجمه جوادیان، ۱۳۸۶، ص ۱۰۳) و از آنجا که درصد شیوع کل عقب ماندگی ذهنی با بهره هوش ۷۵ و پائین تر از آن ۸/۳ درصد است و همچنین ۱۰ درصد عقب ماندگی ذهنی مربوط به سندرم داون می‌باشد (سیف نراقی، نادری، ۱۳۸۹، ص ۴۹)، با توجه به تحقیقات فوق‌الذکر هدف تحقیق حاضر تعیین ارتباط روابط دوستانه و همچنین ملاک‌های دوستی و دوست‌یابی در بین افراد با سندرم داون و عقب ماندگی ذهنی آموزش‌پذیر، فرضیه این تحقیق بررسی و مقایسه وجود رابطه معنادار بین ملاک‌های دوستی و دوستیابی افراد سندرم داون با افراد عقب مانده آموزش‌پذیر است.

روش

این تحقیق از نوع کاربردی و روش انجام آن زمینه‌ای است. روش زمینه‌ای برای شناسایی و درک جامعی از یک دوره کامل از یک واحد هدف است که برای شناخت گذشته و حال و یا مطالعه میزان تغییرات یک مورد خاص مؤثر است (سیف نراقی، نادری، ۱۳۸۹). در این پژوهش ملاک‌های دوستی و دوست‌یابی به عنوان یک زمینه مهم در افراد عقب‌مانده ذهنی مورد بررسی قرار می‌گیرد. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه افراد سندرم داون و عقب‌ماندگان ذهنی آموزش‌پذیر ۱۴ تا ۲۴ ساله مرکز ولی عصر استان تهران در سال تحصیلی ۸۸-۸۹ بود که طبق اعلام آمار مرکز ۱۰۰ نفر بودند. به منظور گزینش نمونه پژوهش، از روش نمونه‌گیری در دسترس استفاده شد ۲۵ دانش‌آموز عقب‌مانده ذهنی آموزش‌پذیر و ۲۵ دانش‌آموز سندرم داون ۱۴ تا ۲۴ ساله کلینیک ولی عصر که از لحاظ ویژگی‌هایی مانند سن، جنسیت، طبقه اجتماعی - اقتصادی با یکدیگر هم‌تا شده بودند، انتخاب شدند. لازم به ذکر است که روش تشخیص عقب‌ماندگی ذهنی آموزش‌پذیر و سندرم داون در این کلینیک؛ آزمون هوش ریون و پرسشنامه وایلند است.

روش گردآوری داده‌ها و ابزارهای آن

به منظور گردآوری داده‌های مورد نیاز پژوهش، محقق پس از طی مراحل اداری به کلینیک ولی عصر تهران مراجعه کرد و پس از مشخص کردن گروه نمونه به منظور جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز، پرسشنامه محقق ساخته را اجراء کرد و به بررسی و مقایسه این دو گروه پرداخته است.

لازم به ذکر است که پرسشنامه مذکور شامل ۲۸ سؤال است که دارای ۴ خرده‌آزمون گذراندن اوقات فراغت با یکدیگر (۷ سؤال)، تعاون (۳ سؤال)، ویژگی‌های مثبت ارتباطی (۱۳ سؤال) و ویژگی‌های منفی ارتباطی (۵ سؤال) است.

در این پژوهش به منظور محاسبه پایایی آزمون از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. ضریب آلفای محاسبه شده برای این آزمون برابر با ۰/۷۵ بوده است که نشانگر

پایایی قابل قبولی است. محتوای سئوالات این آزمون مورد تأیید اساتید راهنما و مشاور قرار گرفته و این خود بیانگر این مطلب است که این آزمون از روایی محتوایی مطلوبی برخوردار است.

یافته‌ها

الف. یافته‌های توصیفی

جدول (۱) فراوانی دانش‌آموزان در دو گروه سندرم داون و آموزش‌پذیر با توجه به جنسیت

دانش‌آموزان آموزش‌پذیر			دانش‌آموزان سندرم داون		
سن	فراوانی		سن	فراوانی	
	پسر	دختر		پسر	دختر
۱۸-۱۴ سال	۴	۶	۱۸-۱۴ سال	۴	۵
۲۲-۱۸ سال	۶	۳	۲۲-۱۸ سال	۵	۴
۲۴-۲۲ سال	۴	۲	۲۴-۲۲ سال	۴	۳
	N=۱۴	N=۱۱		N=۱۳	N=۱۲
	N=۲۵			N=۲۵	

فرضیه ۱: بین گذراندن اوقات فراغت افراد سندرم داون با سایر عقب‌ماندگان ذهنی آموزش‌پذیر تفاوت معنادار آماری وجود دارد.

جدول (۲) آزمون t مستقل برای مقایسه میانگین گذراندن اوقات فراغت افراد سندرم داون با سایر عقب‌ماندگان ذهنی آموزش‌پذیر

شاخص گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	درجه آزادی	t محاسبه شده	سطح معناداری
عقب‌مانده‌های آموزش‌پذیر	۲۵	۵۸/۶	۱۳/۰۲	۴۸	-۱/۴۳۷	۰/۱۵۷
سندرم داون	۲۵	۶۴/۱۶	۱۴/۳۰			

با یکسان بودن واریانس‌های دو گروه و با ۲ دامنه بودن آزمون t مستقل که به دست

آمده برابر $(t=1/43)$ می‌باشد .

از آنجائی که سطح معناداری این آزمون برابر ۰.۱۵۷ می‌باشد و چون این مقدار بیشتر از سطح معناداری ۰.۰۵ است. بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان تفاوت معنادار نیست و فرض صفر تأیید می‌شود.

فرضیه ۲: بین ویژگی همکاری و کمک کردن به یکدیگر در افراد سندرم داون با سایر عقب‌ماندگان ذهنی آموزش‌پذیر تفاوت معنادار وجود دارد.

جدول (۳) آزمون t مستقل برای مقایسه میانگین ویژگی همکاری و کمک کردن به یکدیگر در افراد سندرم داون با سایر عقب‌ماندگان ذهنی آموزش‌پذیر

شاخص گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	درجه آزادی	t	سطح معناداری
عقب‌ماندگان ذهنی آموزش‌پذیر	۲۵	۲۶/۸	۷/۲	۴۸	۰/۳۰۸	۰/۷۵۹
سندرم داون	۲۵	۲۷/۳	۵/۵			

با توجه به جدول چون t محاسبه شده (۰/۳۰۸) از t جدول در سطح ۰/۰۵ یعنی (۲/۰۲۱) کوچک‌تر است، بنابراین فرض صفر تأیید می‌شود. به این معنا که بین ویژگی همکاری و کمک کردن به یکدیگر در افراد سندرم داون با سایر عقب‌ماندگان ذهنی آموزش‌پذیر تفاوت معنادار وجود ندارد.

فرضیه ۳: بین ویژگی‌های مثبت ارتباطی در افراد سندرم داون با سایر عقب‌ماندگان ذهنی آموزش‌پذیر تفاوت معناداری وجود دارد

جدول (۴) آزمون t مستقل برای مقایسه میانگین ویژگی‌های مثبت ارتباطی در افراد سندرم داون با سایر عقب‌ماندگان ذهنی آموزش‌پذیر

شاخص گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	درجه آزادی	t	سطح معناداری
عقب‌مانده‌های آموزش‌پذیر	۲۵	۳۶/۱۰۲	۵/۲۱	۴۸	۲/۵۴	۰/۱۴
سندرم داون	۲۵	۷۲/۱۱۵	۰/۶۵			

با توجه به جدول چون t محاسبه شده (۲/۵۴) از t جدول در سطح ۰.۰۵ یعنی (۲/۲۱) بزرگ تر است، بنابراین فرض صفر صفر می شود. به این معنا که بین ویژگی های مثبت ارتباطی در افراد سندرم داون با سایر عقب ماندگان ذهنی آموزش پذیر تفاوت معناداری وجود دارد.

فرضیه ۴: بین ویژگی های منفی ارتباطی در افراد سندرم داون با سایر عقب ماندگی ذهنی آموزش پذیر تفاوت معناداری وجود دارد .

جدول (۵) آزمون t مستقل برای مقایسه میانگین ویژگی های منفی ارتباطی در افراد سندرم داون با سایر عقب ماندگی ذهنی آموزش پذیر

شاخص گروه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	t	سطح معناداری
عقب ماندگان آموزشی	۲۵	۲/۴۷	۴/۹	۴۸	۱/۶۹	۰/۹۶
سندرم داون	۲۵	۹/۵۰	۸/۵			

با توجه به جدول چون t محاسبه شده (۱/۶۹) از t جدول در سطح ۰/۰۵ یعنی (۲/۲۱) کوچک تر است، بنابراین فرض صفر تأیید می شود. به این معنا که بین ویژگی های منفی ارتباطی در افراد سندرم داون با سایر عقب ماندگی ذهنی آموزش پذیر تفاوت معناداری وجود ندارد.

فرضیه کل: بین ملاک های دوستی و دوست یابی در افراد سندرم داون با عقب ماندگان ذهنی آموزش پذیر تفاوت معنادار آماری وجود دارد .

جدول (۶) آزمون t مستقل برای مقایسه میانگین ملاک های دوستی و دوست یابی در افراد سندرم داون با عقب ماندگان ذهنی آموزش پذیر

شاخص گروه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	t	سطح معناداری
عقب ماندگان ذهنی آموزش پذیر	۲۵	۹/۲۳۴	۹/۴۲	۴۸	۲/۲۶	۰/۰۲۸
سندرم داون	۲۵	۲/۲۵۸۹	۴۶/۲۹			

با توجه به جدول چون t محاسبه شده (۲/۲۶) از t جدول در سطح ۰/۰۵ یعنی (۲/۲۱) بزرگتر است، بنابراین فرض صفر رد می‌شود. به این معنا که بین ملاک‌های دوستی و دوست‌یابی افراد سندرم داون با سایر عقب‌ماندگان ذهنی آموزش‌پذیر تفاوت معنادار آماری وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

آنچه که از این پژوهش می‌توان نتیجه گرفت این است که بین ملاک‌های دوستی و دوست‌یابی در افراد سندرم داون با عقب‌ماندگان ذهنی آموزش‌پذیر تفاوت معنادار آماری وجود دارد اما از نظر ویژگی‌هایی چون گذراندن اوقات فراغت، همکاری و تعاون و ویژگی‌های ارتباطی منفی در بین این دو گروه (عقب‌مانده آموزش‌پذیر و کودکان سندرم داون) تفاوت معناداری وجود ندارد و از طرفی در ویژگی‌های ارتباطی مثبت تفاوت معناداری بین دو گروه یافته شد.

هیمن (۲۰۰۰) مطالعه‌ای بر روی دوست‌یابی ۲۲۰ دانش‌آموز با کم‌توانی ذهنی و ۲۵ دانش‌آموز با هوش طبیعی انجام داد نتایج نشان داد که دانش‌آموزان با کم‌توانی ذهنی احساس تنهایی بیشتری نسبت به دانش‌آموزان عادی داشتند و کودکان عادی در بین دوستان رازداری و محبوبیت بیشتری نسبت به عقب‌ماندگان ذهنی دارند. تحقیقات هیمن نشان می‌دهد که عقب‌ماندگان ذهنی به دوستی‌های ظاهری و سطحی با اطلاعات حقیقی در مورد زندگی دوستان‌شان گرایش بیشتری دارند. کودکانی که میزان عقب‌ماندگی‌شان خفیف است، در بیشتر مواقع از ترس اینکه مبادا مردم آن‌ها را عقب‌مانده پندارند، از معاشرت با سایر کودکان خودداری می‌کنند و در کوششی که کودکان عقب‌ماندگی ذهنی می‌خواهند برای برقراری ارتباط دوستانه برقرار بکنند، گاهی زیاده‌روی می‌کنند مثلاً زیاد دوستان خود را صدا می‌زنند، مکالمات تلفنی را بیش از حد طولانی می‌کنند، دائم خواستار توجه‌اند و از همه بدتر آن که قادر به توقف این کار نیز نیستند (کافمن، هالاهان، ۱۹۴۴، ترجمه جوادیان، ۱۳۸۶، ص ۱۳۶ و ص ۱۳۷). در پژوهشی دیگر لندسمن، دویر و

همکاران (۱۹۷۹)، با مطالعه رفتار اجتماعی ۲۰۸ عقب مانده ذهنی آموزش پذیر که نتایج آن با اندازه گیری زمان گذرانده شده با گروه های مختلف هم سن به دست می آید، به این نتیجه رسیدند که این افراد به مقدار ۲ برابر بیشتر از دیگران علاقه مند به گذراندن اوقات فراغت خود با نزدیکان دارند (۲۰٪) و بعد از آن با اعضای کارمند (۱۲٪) و با ملاقات کنندگان (۸٪) می باشد.

مطالب زیادی درباره حالت دوستانه ای که کودکان سندرم داون در برابر دیگران از خود نشان می دهند، گفته شده است و شواهدی وجود دارد که نشان می دهد که این افراد در مقایسه با افراد زیادی از عقب ماندگان ذهنی به طور کلی دوست داشتنی تر هستند (کافمن، هالاهان، ۱۹۴۴، ترجمه جوادیان، ۱۳۸۶، ص ۱۰۳).

تحقیقات فریمن و گسال (۲۰۰۱) نشان می دهد که در طول سال های مدرسه، این کودکان در مقایسه با دیگر کودکان ناتوان ذهنی به بزرگسالان در طول انجام گرفتن حل مسأله توجه می کنند.

پیشنهاد های حاصل از یافته های تحقیق

از آنجایی که در مراکز و مدارس ویژه (کودکان سندرم داون و عقب مانده های آموزش پذیر) بیشتر به مسائل تحصیلی و آموزشی و شغلی پرداخته می شود در حالی که افراد سندرم داون و عقب مانده ذهنی آموزش پذیر نیاز به مهارت های اجتماعی از جمله مهارت های دوستی و دوست یابی دارند، پیشنهاد می شود که در این مراکز علاوه بر بعد تحصیلی به بعد مهارت های اجتماعی توجه شود.

پیشنهاد های برای پژوهش های آینده

پیشنهاد می شود که در تحقیقات بعدی تفاوت های جنسی نیز بررسی شود. پیشنهاد می شود که در تحقیقات بعدی مهارت های دوست یابی در گروه های دیگر استثنایی بررسی شود.

محدودیت‌های پژوهش

محدودیت‌های در اختیار پژوهش

موضوع این پژوهش محدود به ملاک‌های دوست‌یابی عقب‌ماندگان ذهنی آموزش‌پذیر و سندرم داون بود. سن آزمودنی‌ها: بین ۱۴ تا ۲۴ سال بوده است. مکان جغرافیایی و زمان اجرا: تهران - کلینیک ولی عصر، سال ۸۸-۸۹

محدودیت‌های خارج از اختیار پژوهش

عدم دسترسی به یک پرسشنامه مناسب برای سنجش ملاک‌های دوست‌یابی همکاری نکردن برخی از معلمان با محقق همکاری نکردن برخی از والدین با محقق

منابع

- راهنمای آماری و تشخیص اختلالات روانی، جلد یک، تألیف انجمن روان پزشکی آمریکا (۲۰۰۳)، ترجمه نوریان، احمد؛ نائینیان، محمد رضا؛ اللهیاری، عباسعلی؛ مداحی، محمد ابراهیم. (۱۳۸۹). تهران، انتشارات شاهد.
- سیف نراقی، مریم، نادری، عزت ا.... (۱۳۸۹). روان شناسی کودکان عقب مانده ذهنی و روش های آموزش آن ها، تهران، انتشارات سمت.
- سیف نراقی، مریم، نادری، عزت ا.... (۱۳۸۹). روان شناسی و آموزش کودکان استثنایی، تهران، انتشارات ارسباران.
- سیف نراقی، مریم، نادری، عزت ا.... (۱۳۸۹). روش های تحقیق و چگونگی ارزشیابی آن در علوم انسان، تهران، انتشارات ارسباران.
- کاپلان، هارولد، سادوک، بنیامین و کرپ، جک. (۱۹۹۴). خلاصه روان پزشکی و علوم رفتاری، ترجمه پورافکاری، نصر ا....، ۱۳۸۶، تهران، انتشارات شهر آب.
- میلانی فر، بهروز، (۱۳۸۹)، روان شناسی کودکان و نوجوانان استثنایی، چاپ نهم، تهران، قومس.
- کافمن، هالاها. (۱۹۴۴). مقدمه ای بر آموزش های ویژه کودکان استثنایی، ترجمه جوادیان، معینی، ۱۳۸۶، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی.
- Cheseldine , S.E., & Jeffree ,D., M. (1981). Mentally handicapped adolescents: their use of leisure, **Journal of Mental Deficiency Research**, 25, 49-5
- Gardner,J.F., & Carra , D.T. (2005). Attainment of personal outcomes by people with developmental disabilities, *mental retardation* 43, 147 -171
- Gilson , B.B , & Gilson , S.F. (1998). Making friend and building relationship. In . P. Wehman & J.Kregel (Eds.) *more than a job: scuring satisfying careers for people with disabilities*, (pp 301-318). Baltimore : books publishing.
- Goldetein,H., & morgan ,L. (2002) . Social interaction and models of friendship development.In H.Goldetein, L.A. kaczmarek , & English (Eds). *Promoting social communicaton . children with developmental discabilities from birth to adalescene*.(pp.5_55). paltimore:Bookes Publishing.
- Heiman T (2000) friendship quality among children in three educational settins. *Journal in intellectual and developmental disability*, 25(1),1-12.
- Hill,B.K., Rotegard, L.L., & Bruiniks , R, H. (1984). The quality of life of mentally retarded people in residential care. *Social works* , 29 , 275-281
- Kasari , c., & Beauminger , N. (1998). social and emotional development in

- children with mental retardation. In J.A. Burack in J.A. Burack, R.M. Hodapp, & E. Zilger (Eds) *Hand Book of mental retardation and development* (pp. 411-436). Cambridge NY: Cambridge university press.
- Kaufman, S (1984). Friendship, coping system and community adjustment of mildly retarded adults. In R.B. Edgerton (Ed). *Life in process: medley related adults in a large city* (pp.13-19)
- Landesman - Dwyer, S. Berson, G. & Romer, D. (1979). - Affiliation and friendship of mentally retarded residents in group homes. *American journal of mental Deficiency*, 83, 571, 580. Lut fiyya, center, on human Policy (1997), importance of friendships Between people with and without mental retardation. NICHD
- Roger W. Byard MBB, MD. (2007). -Forensic issues in Down syndrome fatalities. *Journal of forensic and legal medicine*, 14, 475 – 481
- Warren, S. F., yoder, P. J., & Leew, S. V. (2002) Promoting social – communicative development in infants and toddlers. In H. Gohdstein, L. A. Kaczmarek, & K. M. English (Eds) *Promotion social communication: children with developmental disabilities from birth to adolescence*. (Pp. 128 – 149). Baltimore: books publishi
- Wiltz, J (2003). Measuring relationship strength in roommates with MR/D: the developmental disabilities, 24,359-367.
- Wiltz, j. & Reiss, S. (2003). compatibility of housemates with mental retardation. *American journal on mental restardation*, 108, 173-180.
- Wiltz james, M.A. (2005). Identifying factors associated with friendship in individuals with mental retardation. the ohio state univeisity.
- Community of sant, E gidio – Solidarity -(2007) mentally disabled mentally disabled: friends without limits.
- Zetlin, A, G. & murtagugh, M (1988). freidnship pattern of mildly learning handi copped and nonhandicappel high school students, *American journal on mental retardation*, 92, 447-457